

Romain Gary

Şafakta Verilmiş
Sözüm Vardı

Türkçesi: Alev Er

Roman

Çevirmenin notu

Romain Gary'nin bu elinizdeki romanını Türkçeye çevireli yaklaşık kırk yıl oldu. Arada farklı yayınevlerinden birçok yeni baskısı çıktı ve çoğu kez zamansızlıktan, o baskılar öncesinde dönüp de şöyle alıcı gözüyle bakmadım çevirdiğim kitaba. Bunu kitap yayımlandıktan sonra da yapmadım, yapan var mı, onu da bilmiyorum.

Ama Sel Yayıncılık'taki bu son baskı için zaman boldu artık ve "aradan çok geçti, şuna bir bakayım," deyip yeniden elime aldım kitabın Fransızcasını ve gördüm; "içine parça atılmış."

Dolayısıyla *Şafakta Verilmiş Sözüüm Vardı*'nin önceki baskılarını okuyup hatırlayanlar bu yeni baskıda şaşırarak; ilk kitapta olmayan M. Zarembo diye bir karakter, hatta onunla ilgili koca bir bölüm var yenisinde çünkü.

Bu ne, neden böyle diye kurcaladık haliyle:

Romain Gary'nin bu romanı Fransa'da ilk kez 1960'ın bahar aylarında basılır, 1980 baskısına kadarki baskılarda herhangi bir değişiklik olmaz. Nitekim ben de o baskılardan birinden çevirdim *Şafakta Verilmiş Sözüüm Vardı*'yı.

Oysa Gary 1961'de New York'ta, ertesi yıl da İngiltere'de yapılan İngilizce baskılara sözünü ettiğim Zarembo hikâyesini ekler neden yaptığı bilinmese de; bölümü 1978 tarihli Fransızca baskıya da katmak ister, ama sonra "Zamanım yok, İngilizce baskıdaki bölümü elden geçiremedim, kalsın," deyip vazgeçer.

Dolayısıyla, Zarembo hikâyesi Gary'nin "nihai baskı" diye not düşürdüğü 1980 yılı baskısına kalır.

"Nihai" notu düşürür Gary; çünkü 1980 baharında yapılan o baskıyı görür, yıl biterken de bir otel yatağına uzanıp kafasına kurşun sıkarak intihar eder.

İşte bu elinizdeki Gary'nin sağını solunu düzeltip çapaklarını ayıkladığı, önceki baskılarda hatırlamadığı birkaç isim ve koca bir Zaremba hikâyesi eklediği son baskısı *Şafakta Verilmiş Sözüüm Vardı'nın...*

Son yıllarda yapılan tartışmalarda Romain Gary'nin "uzak ara en iyi romanı" olduğu üzerinde ittifak edilen *Şafakta Verilmiş Sözüüm Vardı* için "O bir klasik," diyor Fransız edebiyat eleştirmenleri.

Umarım Türkiye'deki eski ve yeni okurlarına da klasik tadı verir...

A. E.

BİR

Bitti. Big Sur plajı bomboş, kuma uzanmış yatıyorum; tam düştüğüm yere. Denizin üstündeki yoğun sis çevremdeki bütün çizgileri yumuşatıyor. Ufukta tek bir gemi direği yok. Önümde koca bir kaya ve üstünde binlerce kuş... Bir başka kayada da kalabalık bir fok ailesi: Baba fok, ağzında bir balık, pırıl pırıl ve dipdiri sulara batıp çıkıyor. Deniz kırlangıçları bazen yere öyle yakın uçuyor ki soluğum kesiliyor, yıllar ötesinin özlemi uyanmış gibi içimde bir kıpırtı başlıyor: Biraz, biraz daha yaklaşsalar, yüzüme konsalar, koynuma, kollarıma sığınsalar, çepeçevre kuşatsalar beni... Kırk dört yaşındayım, ama hâlâ esas olarak sıcak şeyler düşünüyorum. Hanidir kumun üstünde kıpırtısız yatıyorum ve artık pelikanlarla karabataklar çember oluşturdu çevremde. Derken dalgalar ayaklarımın dibine bir fok bırakıp çekiliyor. Yüzgeçlerinin üstünde doğrulup, gözleri bende, bir an öyle kalıyor, sonra yine Okyanus'a dönüyor. Gülümsüyorum ona; biraz bilge, biraz ağırbaşlı ve biraz hüznümlü, hâlâ orada...

Annem seferberlikte benimle vedalaşabilmek için tam beş saat taksi yolculuğu yapmıştı. O sırada Salon-De-Provence'ta, Hava Okulu'nda eğitim çavuşuydum.

Taksi yaşlı, külüstür bir Renault'ydu. Bir ara arabanın önce yüzde ellisi, sonra da yüzde yirmi beşi bizimdi. Ama yıllar önceydi bu; şimdiyse taksinin tek sahibi öteki ortak olan şoför Rinaldi. Yumuşak başlı, çekingen, duygulu bir adamdı Rinaldi ve annem onun hoşgörüsünden de yararlanıp arabanın üstünde hâlâ bazı manevi hakları olduğuna inanıyordu. Şoför Rinaldi'yi Nice'in üç yüz ki-

lometre ötesindeki Salon-De-Provence'a kadar, beş kuruş almadan yola düşüren de annemin işte bu "manevi hakları"ydı. Ve sevgili Rinaldi, savaşın üzerinden yıllar geçtikten sonra bile, elini iyiden iyiye kırılmış saçlarına götürüp biraz kızgın, biraz hayran, annemin "onun ayağını nasıl yerden kestiği"ni şöyle anlatır:

"Taksiye bindi ve sadece şöyle dedi: 'Salon-De-Provence'a çek. Oğluma güle güle diyeceğim!' İtiraz edecek oldum: Yol git-gel on saatten fazla çekerdi... O berbat Fransızcasıyla derhal sözümü kesip beni polis çağırıp tutuklatmakla tehdit etti. Çünkü seferberlikteydik ve ben kaçmaya çalışıyordum! Size getirmek için hazırladığı paketlerle –neler yoktu içinde: Sucuklar, jambonlar, kavanoz kavanoz reçeller– arabama yerleşmiş, durmadan konuşuyordu. Oğlu bir kahramandı, onu son bir kez öpmek istiyordu ve artık tartışmamalıydım. Sonra biraz ağladı. Sizin yaşlı hanım sürekli çocuk gibi ağlardı. Ve ben yıllardır tanıdığım bu kadını dayak yemiş köpek gibi –özür dilerim Bay Romain ama annenizi siz de tanırırsınız– arabanın içinde sessiz sessiz ağlar görünce artık hayır diyemedim. Çoluk çocuk yok nasıl olsa, koyuver yakasını gitsin, diye düşündüm ve önümüzdeki beş yüz kilometreden fazla da olsa alt tarafı bir taksilik yola gidecektik. 'Tamam,' dedim, 'gideriz, ama prensip gereği benzin parası sizden.' 'Ama yedi yıl önce ortak değil miydik biz?' O halde arabada onun da söz hakkı vardı! Zararı yok, sizi çok sevdiğini, bu yüzden de yaptıklarının önemli olmadığını söyleyebilirsiniz isterseniz..."

Elinde bastonu, ağzında Gauloise sigarası, çaylak erlerin alaycı bakışları arasında kantinin önünde arabadan inerken gördüm onu. Teatral bir tavırla kollarını bana açıp oğlunun ona koşmasını bekledi geleneğe uygun şekilde.

Kasketim kaşımın üstünde, omuzlarımı düşürerek, umursamaz bir tavırla yanına gittim. Üstümde delikanlıların askere havacı gitme sebebi olan deri bir ceket vardı, ellerim cebimdeydi. "Sert", "sahici" ve "yiğit" olarak nam salmak için az ter dökmediğim bu sert erkekler dünyasına yaptığı yersiz ziyarete canım sıkılmış, kızmış-

tım. Becerebildiğim kadar alaycı ve soğuk öptüm onu ve çevredeliklerin bakışlarından kurtulmak için onu usta bir çalımla arabanın arkasına çekmek üzere hamle ettim. Ama o beni daha iyi seyrebilmek için sadece bir adım geriledi. Bir eli göğsünde, gözleri gülüyor, yüzü neşeyle parlıyordu. Ha, bir de gürültülü gürültülü burnundan soluyordu. Eskiden de böyleydi; keyifli olduğunu anlamak için burnundan soluduğunu görmek yeterdi. Herkesin duyabileceği bir sesle ve güçlü bir Rus aksanıyla haykırdı:

“Guynemer! İkinci bir Guynemer olacaksın sen! Görürsün bak, anneciğin hiç yanılmaz!”

Yüzümü al bastığını hissettim, arkamda kahkahalar patlıyordu üst üste, ama o kahvenin önüne yığılan çaylaklara dönüp bastonunu tehditkâr bir tavırla sallayarak ikinci cümlesini patlattı bu defa ilham gelmiş gibi:

“Kahraman olacaksın sen! General Gabriele d’Annunzio olacaksın! Fransız Büyükelçisi! Bu gerizekâllar senin kim olduğunu bilmiyor!”

Sanırım hiçbir oğul anasından o an benim kadar nefret etmemiştir. Kudurmuş bir öfkeyle mırıldanıp beni Hava Ordusu’na rezil ettiğini söylemeye çalışıyor, onu arabanın arkasına çekmek için yeni bir hamle hazırlanıyordum ki yüzü anında değişti, dudakları titremeye başladı. Ve beni her defasında yenik düşüren o bağışlamasız sözler ağzından bir kez daha döküldü:

“Ne o, yaşlı anandan utanıyor musun?”

Sahte erkeklik, sertlik, kendimi uzun zamandır boyamaya çalıştığım o gösteriş sırmaları bir anda ayaklarımın dibine dökülverdi. Fırlayıp kolumu omzuna attım, boştaki öteki kolumla da arkadaşlarıma daha sonra dünyanın bütün askerlerinin bildiğini öğreneceğim o çok tanıdık hareketi sarkıttım – hani kolunuzu dimdik ileri uzatır, orta parmağınızı başparmakla birleştirir yukarıdan aşağı sallarsınız ya, işte onu. Gerçi bu İngiltere’de biraz değişik uygulanmış; Latin ülkelerinde tek parmak yeterliyken onlar bu işi iki parmakla yaparmış; eh, bu bir yapı, mizaç sorunu.